

Mūzika 9. klasei

Temata Nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
9.1.	Lendlers	Vācu un austriešu tautas deja.
	Vadmotīvi mūzikā	Galvenie motīvi, tēmas, kas skaņdarbā vairākas reizes atkārtojas un pauž tā galvenās idejas, spilgti raksturo galvenos tēlus, emocijas.
	Kārlis Marija fon Vēbers (1786–1826)	Komponists, diriģents, mūzikas kritiķis, pirmās vācu romantiskās operas radītājs, pirmais ieviesis mūzikā vadmotīvus, kas plaši izmantoti viņa operā “Burvju strēlnieks”.
	Hektors Berliozs (1803–1869)	Franču komponists, mūzikas kritiķis, diriģents, spilgts romantisma virziena pārstāvis, programmatiskās “Fantastiskās simfonijas” autors.
9.2.	Francis Šūberts (1797–1828)	Austriešu komponists, romantisma pārstāvis. Dzīvojis īsu, bet ražīgu mūžu, rakstījis vokālo, simfonisko un klaviermūziku.
	Frideriks Šopēns (1810–1849)	Viens no visu laiku ievērojamākajiem poļu mūziķiem un viens no pasaules ievērojamākajiem klaviermūzikas autoriem un izpildītājiem.
	Roberts Šūmanis (1810–1856)	Vācu komponists un ietekmīgs mūzikas kritiķis, viens no romantisma komponistiem, sacerējis dziesmu ciklus balsij un skaņdarbus klavierēm.
	Imprompts	Lirisks sacerējums klavierēm ar improvizācijas elementiem.
	Etīde	Instrumentāls skaņdarbs, kurā izmantots kāds noteikts tehnisks paņēmieni izpildītāja meistarības izkopšanai.
	Noktirne	Neliela apjoma instrumentāls skaņdarbs, kas paredzēts atskaņošanai vakarā vai naktī zem klajas debess.
	Prelūdija	Brīvas formas improvizācijas rakstura instrumentāls skaņdarbs.
	Serenāde	Itālijā un Spānijā plaši izplatīta apsveikuma dziesma, ko parasti izpildīja vakaros iemīļotās meitenes mājas priekšā.

Temata Nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
9.3.	Andrejs Jurjāns (1856–1922)	Latviešu komponists, mūzikas folklorists, ērģelnieks, mūzikas pedagogs, mežradznieks. Viens no latviešu nacionālās mūzikas pamatlicējiem, komponējis pirmos skaņdarbus simfoniskā, vokālsimfoniskā, instrumentālā koncerta žanrā.
	Kantāte	Svinīga rakstura vokāli instrumentāls skaņdarbs vienam vai vairākiem solistiem, korim un orķestrim.
	Emīls Dārziņš (1875–1910)	Latviešu komponists, mūzikas kritiķis, pianists, latviešu mūzikas klasiķis.
	Alfrēds Kalniņš (1879–1951)	Latviešu komponists, ērģelnieks, diriģents, ievērojams solo dziesmu autors, viens no latviešu nacionālās operas klasiķiem.
	Jāzeps Vītols (1863–1948)	Ievērojams latviešu komponists, pedagogs, mūzikas kritiķis, kordiriģents, Latvijas konservatorijas dibinātājs.
	Kora balāde	Vokāls vai instrumentāls skaņdarbs ar liriski vēstošu, fantastisku vai traģisku saturu korim.
	Simfoniskā svīta	Instrumentālās mūzikas cikliska forma, kas sastāv no vairākām patstāvīgām, parasti atšķirīga rakstura daļām, kuras vieno kopīga mākslinieciska iecere.
9.4.	Pēteris Vasks (1946)	Latviešu komponists, viens no Eiropas ievērojamākajiem vēlīnā 20. gadsimta akadēmiskās mūzikas komponistiem.
	Ēriks Ešenvalds (1977)	Starptautiski pazīstamais latviešu komponists, īpaši radoši darbojas kora mūzikas žanrā.
9.5.	Džuzepe Verdi (1813–1901)	Itāļu komponists, romantisma pārstāvis, sacerējis 26 operas. Viņa operu melodijas tautā ir populāras un tiek dziedātas kā tautasdziesmas.
	Žoržs Bizē (1838–1875)	Franču komponists; viņa populārākā kompozīcija ir opera “Karmena”.
	Segidilja	Spāņu tautas deju dziesma ātrā tempā, trijdaļu metrā.
	Habanera	Kubiešu deju dziesma mērenā tempā, 2/4 taktsmērā ar nemainīgu punktētu ritma figūru pavadījumā.

Temata Nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
9.6.	Impresionisms	Mākslas virziens 20. gs. sākumā. Raksturīga cenšanās tvert acumirkļa iespaidus, subjektīvas noskaņas un psihi stāvokļus. Mūzikā komponisti ataino ārējos iespaidus, ko gūst, apjūsmojot dabas ainavas, to skaistumu.
	Klods Debisī (1862–1918)	Franču komponists, viens no ievērojamākajiem impresionisma pārstāvjiem mūzikā.
	Ekspresionisms	20. gs 1. trešdaļas mākslas virziens, kas centrā izvirza mākslinieka personīgās izjūtas. Mūzikā tas ir kara, nabadzības un vientulības iedragātas personības izjūtu un emocionālā stāvokļa atainojums.
	Arnolds Šēnbergs (1874–1951)	Austriešu komponists, diriģents, mūzikas zinātnieks un gleznotājs, ekspresionisma virziena pārstāvis mūzikā, atonālās mūzikas un 12 skaņu kompozīcijas tehnikas izveidotājs.
	Dziedruna	Vokālā atskaņojuma maniere, kurā izmantoti gan čuksti, gan kļiedzieni (ritmiski precīzi, bet augstuma ziņā aptuveni).
9.7.	Spiričuēls	Afroamerikāņu folkloras žanrs, garīga dziesma, viens no džeza avotiem.
	Regtaims	Īpašs klavierspēles paņēmiens, kas tuvs bandžo spēles manierei 2/4 taktsmērā. Specifiska iezīme ir regulāra ritmiska pulsācija, bīts kreisās rokas partijā, kas uzslāņots akcentētai sinkopētai melodijai.
	Blūzs Blūza skaņkārtā 12 taktu blūza forma Akordu (I IV V) secība	Lirisks grūtsirdīgs afroamerikāņu vokālās mūzikas žanrs ar sinkopētu ritmu, lēnā tempā. Blūza skaņkārtai raksturīgs 3. un 7. pakāpes pazeminājums, kas veido tā saucamās blūza intonācijas. Blūza pamatā ir 12 taktu periods, kas sastāv no trim 4 taktu garām frāzēm, kuru pavadījumu veido TDS akordi.
	Džordžs Gēršvins (1898–1937)	Amerikāņu komponists un pianists, darbojies populārās un klasiskās mūzikas žanrā. Populārākās kompozīcijas ir “Rapsodija blūza stilā”, opera “Porgijs un Besa”.

Temata Nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
	Tradicionālais džezs Diksilends	Džeza virziens, kas radies 20. gs. sākumā ASV dienvidu štatos; polifonisks, improvizatorisks spēles veids, vienkāršs ritms; noteikts orķestra instrumentālais sastāvs. Diksilendu izpilda neliels sastāvs, vispirms tiek izpildīta tēma, pēc tam katrs instrumentālists pēc kārtas improvizē un noslēdz visi kopā ar kopīgu tēmas improvizāciju. Izcilākā Ņūorleānas džeza personība bija trompetists un vokālists Lūiss Ārmstrongs.
	Svings (<i>swing</i>)	Džeza virziens, kas saistīts ar lieliem orķestriem – big-bendiem, raksturīga specifiska ritma pulsācija, sinkopējums, no blūza atvasināti melodiskie un harmoniskie elementi, cikliskas formas struktūras un uzsvars uz spontāni improvizētu izpildījumu kā radošu procesu, kas viena skaņdarba ietvaros nodrošina plašas ritmisku, tembrālu un melodisku variāciju iespējas. Obligāts priekšnoteikums džeza mūziķim ir svinga izjūta.
	Bībops (<i>bebop</i>)	Džeza virziens ar strauju tempu, sarežģītām akordu maiņām, stūrainām, asi disonējošām tēmām, uzsvērtu izpildījuma tehnisko un improvizācijas virtuozitāti. Līdz ar bībopa vilni par vienu no vadošajiem džeza solo instrumentiem kļuva saksofons.
	Kūldžezs (<i>cool jazz</i>)	Radās kā pretreakcija uz bībopa tehnisko sarežģītību, saglabājot augstu izpildījuma tehnisko un improvizācijas meistarību; piemīt atslābinātāka ritmika, izlīdzinātāks, “caurspīdīgāks” un vieglāk uztverams skaņējums.
9.8.	Sonorika	20. gs. kompozīcijas tehnika, kas priekšplānā izvirza tembrālus elementus, kā arī pārejas momentus no vienas skaņas vai saskaņas uz otru.
	Klasters	Skaņu kopums, ko veido lielo vai mazo sekundu, dažreiz arī vēl mazāku intervālu vienlaidu skaņējums.
	Džons Keidžs (1912–1992)	Amerikāņu komponists, mūzikas kritiķis, filozofs, viena no pazīstamākajām personībām pēckara avangarda mūzikā. Viņš kļuva slavens, pateicoties darbam “4’33””, kad priekšnesuma laikā neizskan neviena skaņa.

Temata Nr.	Jēdzieni, termini, personības	Apraksts
	Kšištofs Pendereckis (1933–2020)	Poļu komponists un diriģents. Kļuvis starptautiski pazīstams ar 1960. gadā komponēto skaņdarbu sonorikas tehnikā “Raudas par Hirosimas upuriem”.
	Filips Glāss (1937)	Amerikāņu komponists, minimālisma virziena pārstāvis mūzikā. Komponists raksturo savus skaņdarbus kā “mūziku ar atkārtotām struktūrām”.
9.9.	Rokmūzika	Stilistiski eklektisks, daudzos novirzienos sazarojies populārās mūzikas žanrs, kas radies Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV) un Lielbritānijā.

Izmantotā literatūra

Dziesmu un deju svētku likums, 16. 06. 2005. likums ar grozījumiem, pārskatīts 01. 09. 2011.

Kārkliņš, L. “Mūzikas leksikons”. R. : RaKa, 2006. 259 lpp.

Latviešu valodas vārdnīca: A-Ž. Atb. red. Guļevska, D. R. : Avots, 883 lpp.

<https://letonika.lv>

<https://lv.oxforddictionaries.com>

Nacionālā enciklopēdija. <https://enciklopedija.lv/>

<https://tezaurs.lv/>